

5. Перелік благодійних організацій та фондів України. URL: <https://rating.ufb.org.ua/rating/fund?id=286>.

6. Бобик І.І. Поняття та ознаки благодійних організацій як учасників цивільних правовідносин. *Удосконалення правового регулювання статусу неприбуткових організацій в Україні*: збірник наук. праць (за результатами роботи «круглого столу»). Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2014. С. 62–65.

7. Літвіна О. Ю. Правове положення благодійних організацій в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.03/ Літвіна Ольга Юріївна. Харків, 2003. 190 с.

УДК 347.123 (043.2)

Петровська Д. Р., здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національна академія внутрішніх справ, м. Київ, Україна,
Науковий керівник: Тихомиров Д. О., д.ю.н.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Належне здійснення цивільних прав – одна з ключових проблем цивілістики. Наразі державою розроблено низку механізмів, спрямованих на пошук ефективних шляхів здійснення цих прав. Законодавчо встановлено, що цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, передбачених актами цивільного законодавства, а також із дій осіб, не передбачених цими актами, які за аналогією породжують цивільні права та обов'язки.

Статтею 3 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [1] окреслено загальні засади цивільного законодавства, які також поширюються на здійснення цивільних прав, а саме: неприпустимість свавільного втручання у сферу особистого життя людини; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, встановлених Конституцією України та законом; свобода договору; свобода підприємницької діяльності, яка не заборонена законом; судовий захист цивільного права та інтересу; справедливість, добросовісність та розумність.

Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків передбачені ст. 11 ЦК України [1]. Цивільним кодексом України визначено, що особа здійснює свої цивільні права вільно, на власний розсуд. Нездійснення особою своїх цивільних прав не є підставою для їх припинення, крім випадків, встановлених законом.

Зокрема, здійснення цивільного права розуміється науковцями як вчинення уповноваженою особою дій, спрямованих на використання можливостей, закладених у праві, для задоволення потреб носія цього права або інших осіб [2, с. 224]. У цьому контексті В. М. Марченко наголошує, що свобода є підґрунтям та змістом цивільного права, яке передбачає можливість для встановлення обмежень з метою забезпечення справедливого правопорядку лише як виняток із загального правила [3, с. 45].

Слушною є позиція науковців, які вважають, що наразі немає єдиного підходу до розуміння поняття та змісту меж здійснення цивільних прав.

М. О. Михайлів наголошує на необхідності розмежування поняття «межі здійснення прав» та «обмеження прав» [4, с. 56]. Розвиваючи цю думку, Є. О. Мічурін вказує, що обмеження прав – це елемент механізму правового регулювання, спрямований на охорону прав суспільства, інших уповноважених осіб, здатний за допомогою специфічних законодавчих заборон, обов'язків чи дозволів впливати на звуження змісту суб'єктивного цивільного права та ускладнення його здійснення [5, с. 130]. На переконання М. О. Стефанчука, межі здійснення права відображають позитивний аспект у здійсненні суб'єктом свого права, тобто ними встановлюються можливі (дозволені чи незаборонені) варіанти поведінки суб'єкта, а «обмеження» виражають негативний аспект, а саме забороняють (звужують чи виключають) окремі можливості для здійснення суб'єктом свого права [6, с. 62].

Аналізуючи думки науковців на вказане питання, О. О. Кот доходить висновку, що залежно від юридичної конструкції існують індивідуальні межі здійснення цивільних прав – тобто межі, установлені самими сторонами на рівні договору, а отже, це найвищий рівень деталізації таких обмежень; загальні межі – звичайні норми законодавства, які, як правило, є диспозитивними, а відтак діють лише за відсутності встановлення індивідуальних меж сторонами договору; та надзагальні межі здійснення суб'єктивних цивільних прав, які діють за відсутності будь-яких інших обмежень у договорі або у законі [7].

Цивільні права можуть здійснюватися фактичними та юридичними способами. Фактичні дії здійснюються будь-якою особою, якій належить відповідне право, безвідносно до того, володіє ця особа дієздатністю чи ні. Юридичні дії може – лише особою, яка володіє дієздатністю. Власне від розсуду власника права залежить спосіб його здійснення.

Своєю чергою, здійснення цивільних прав залежить від правоздатності, якою наділена особа відносно своїх цивільних прав. Крім того, суб'єкт правовідносин повинен мати необхідний обсяг дієздатності, а дії особи щодо здійснення своїх цивільних прав мають відповідати принципам їх здійснення.

Слушною з цього приводу є думка Б. С. Щербини, який акцентує на тому, що для здійснення суб'єктивного цивільного права необхідними є певні передумови: – наявність в особи достатнього обсягу правоздатності; – наявність в особи – суб'єкта права – належного обсягу цивільної дієздатності; – відсутність юридичних та фактичних перешкод для відповідної поведінки суб'єкта; – належний суб'єкт здійснення права [8, с. 15].

Таким чином маємо констатувати, що цивільні права як складова цивільних правовідносин мають цінність лише тоді, коли вони здійснюються. Здійснюючи свої права вільно, на власний розсуд, особа має здійснювати належне їй права без примусу, тобто особа не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї. Законодавчо забезпечуючи особі можливість не здійснювати свої цивільні права, що не є підставою для їх припинення, крім випадків, встановлених законом, особа має бути убезпечена від настання негативних наслідків через нездійснення певного права.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV (редакція від 01.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Цивільне право України: навч. посіб. / за заг. ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. Київ: Істина, 2004. 480 с.
3. Марченко В. М. Здійснення суб'єктивних цивільних прав: нотаріальний аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6. С. 44–49.
4. Михайлів М. О. Межі здійснення права на вчинення заповіту. *Правова позиція*. 2021. № 2 (31). С. 55–59.
5. Мічурін Є. О. Обмеження майнових прав фізичних осіб (теоретико-правовий аспект): монографія. Харків: Юрсвіт: НДІ прив. права та підприємництва АПрН України, 2008. 482 с.
6. Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав: монографія. Київ: КНТ, 2008. 184 с.
7. Кот О. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 4 (87). С. 127–137.
8. Щербина Б. С. Здійснення цивільних прав за законодавством України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. Вип. 29 (2). С. 12–16.